

HOTĂRÂREA CURȚII
13 ianuarie 2004*

Kühne & Heitz NV
împotriva
Produktschap voor Pluimvee en Eieren

(cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulată de College van Beroep voor het bedrijfsleven)

„Carne de pasăre – Restituiri la export – Neintroducerea unei acțiuni de pronunțare a unei hotărâri preliminare – Decizie administrativă definitivă – Efectul unei hotărâri preliminare pronunțate de către Curte ulterior acestei decizii – Certitudine juridică – Supremația dreptului comunitar – Principiul cooperării – Articolul 10 CE”

În cauza C-453/00,

având ca obiect o cerere adresată Curții, în temeiul articolului 234 CEE, de College van Beroep voor het bedrijfsleven (Țările de Jos), de pronunțare, în litigiul pendinte în fața acestei instanțe, între

Kühne & Heitz NV

și

Produktschap voor Pluimvee en Eieren,

a unei hotărâri preliminare privind interpretarea dreptului comunitar, în special a principiului cooperării care decurge din articolul 10 CE,

CURTEA

compusă din domnul V. Skouris, președinte, domnii P. Jann, C. W. A. Timmermans, C. Gulmann și J. N. Cunha Rodrigues, președinți de cameră, domnii A. La Pergola, J.-P. Puissochet și R. Schintgen, doamnele F. Macken și N. Colneric (raportor) și domnul S. von Bahr, judecători,

avocat general: domnul P. Léger,
grefier: doamna L. Hewlett, administrator principal,

după examinarea observațiilor scrise prezentate:

- pentru Kühne & Heitz NV, de către A. J. Braakman, avocat,
- pentru Produktschap voor Pluimvee en Eieren, de domnul C. M. den Hoed, secretar general adjunct,
- pentru guvernul olandez, de doamna H. G. Sevenster, în calitate de agent,

* Limba de procedură: olandeza.

- pentru guvernul francez, de domnul G. de Bergues și doamna C. Vasak, în calitate de agenți,
 - pentru Comisia Comunităților Europene, de domnul T. van Rijn, în calitate de agent,
 - pentru Autoritatea de supraveghere a AELS, de doamna B. Eiríksdóttir, în calitate de agent,
- având în vedere raportul de ședință,

după ascultarea observațiilor orale ale Kühne & Heitz NV, reprezentată de către A. J. Braakman, ale guvernului olandez, reprezentat de doamna H. G. Sevenster și de domnul J. G. M. van Bakel, în calitate de agent, ale guvernului francez, reprezentat de domnul R. Abraham și de doamna C. Isidoro, în calitate de agenți, ale Comisiei, reprezentată de domnul T. van Rijn, și ale Autorității de supraveghere a AELS, reprezentată de doamna B. Eiríksdóttir, în ședința din 9 octombrie 2002,

după ascultarea concluziilor avocatului general prezentate în ședința din 17 iunie 2003,

pronunță prezenta

Hotărâre

1. Prin Hotărârea din 1 noiembrie 2000, primită la Curte la 11 decembrie 2000, *College van Beroep voor het bedrijfsleven* a adresat, în temeiul articolului 234 CE, o întrebare preliminară privind interpretarea dreptului comunitar și, în special, a principiului cooperării care decurge din articolul 10 CE.

2. Această întrebare a fost adresată în cadrul unui litigiu între Kühne & Heitz NV (denumită în continuare „Kühne & Heitz”) și *Productschap voor Pluimvee en Eieren* (denumită în continuare „Productschap”), în ceea ce privește plata restituirilor la export.

Cadrul juridic

3. Articolul 10 CE prevede:

„Statele membre iau toate măsurile generale sau speciale necesare pentru a asigura îndeplinirea obligațiilor care decurg din prezentul tratat sau care rezultă din actele instituțiilor Comunității. Statele membre facilitează Comunității îndeplinirea misiunii sale.

Statele membre se abțin să ia măsuri care ar putea pune în pericol realizarea scopurilor prezentului tratat”.

4. În ceea ce privește dreptul olandez, articolele 4:6 și 8:88 din *Algemene wet bestuursrecht* (legea generală în dreptul administrativ) din 4 iunie 1992 (Stbl. 1992, p. 315), astfel cum a fost modificată ultima dată la 12 decembrie 2001 (Stbl. 2001, p. 664), prevăd:

„Articolul 4:6

1. În cazul în care o cerere, în întregime sau parțial, a făcut obiectul unei decizii de respingere, poate fi introdusă o nouă cerere doar cu condiția ca reclamantul să prezinte fapte noi sau o modificare a circumstanțelor.

2. În cazul în care nu se invocă niciun fapt nou sau nicio schimbare a circumstanțelor, organul administrativ poate, fără a pune în aplicare articolul 4:5, să respingă cererea, făcând referire la decizia sa de respingere anterioară.

[...]

Articolul 8:88

1. Instanța poate, la cererea unei părți, să revizuiască o hotărâre rămasă definitivă ținând seama de fapte sau circumstanțe care:

a) s-au produs înainte de pronunțarea hotărârii;

b) nu au fost cunoscute și nu ar fi putut fi cunoscute în mod rezonabil de reclamant înainte de pronunțarea hotărârii și

c) ar fi putut, dacă ar fi fost cunoscute de instanță, să o determine să pronunțe o hotărâre diferită.

2. În cazul în care este necesar, capitolul 6 și titlurile 8.2 și 8.3 se aplică *mutatis mutandis*.

Acțiunea principală

5. În perioada cuprinsă între decembrie 1986 și decembrie 1987, Kühne & Heitz a exportat anumite cantități de bucăți de carne de pasăre către țări terțe. În declarațiile sale depuse la autoritățile vamale din Țările de Jos, aceasta a desemnat aceste mărfuri ca intrând sub incidența subpoziției 02.02 B II e) 3 („pulpe și bucăți de pulpe de alte păsări”) din Tariful Vamal Comun. Pe baza acestor declarații, Productschap a acordat restituiri la export corespunzătoare acestei subpoziții și a plătit sumele aferente acestora.

6. După verificări, Productschap a reclasificat mărfurile menționate la subpoziția 02.02 B II g („alte”). În urma acestei reclasificări, aceasta solicitat rambursarea sumei de 970 950,98 NLG.

7. Întrucât obiecția sa împotriva acestei cereri de rambursare a fost respinsă, Kühne & Heitz a introdus o acțiune împotriva acestei decizii de respingere în fața College van Beroep voor het bedrijfsleven. Prin Hotărârea din 22 noiembrie 1991 (denumită în continuare „Hotărârea din 22 noiembrie 1991”), acesta a respins apelul, pe motiv că mărfurile în cauză nu intrau sub incidența noțiunii „pulpe”, în sensul subpoziției 02.02 B II e) 3. În această cauză, Kühne & Heitz nu a solicitat să fie adresată Curții o întrebare preliminară.

8. Ulterior, în Hotărârea din 5 octombrie 1994, Voogd Vleesimport en export (C-151/93, Rec., p. I-4915), Curtea a hotărât:

„20 O pulpă la care rămâne atașată o bucată de spate trebuie să fie clasificată drept pulpă în sensul subpoziției 02.02 B II) 3 din nomenclatura veche și 0207 41 51 000 din cea nouă, în cazul în care bucata de spate nu este suficient de mare pentru a conferi produsului caracterul său esențial.

21 Pentru a aprecia dacă acesta este cazul, în absența unor norme comunitare în perioada respectivă, este de competența instanței naționale să țină seama de practicile comerțului intern și de metodele tradiționale de tranșare.

9. Ca urmare a Hotărârii Voogd Vleesimport en -export, citată anterior, Kühne & Heitz a prezentat Productschap o cerere de plată a unor restituiri a căror rambursare, în opinia sa, fusese solicitată în mod eronat de acesta din urmă și a solicitat plata unei sume corespunzătoare valorii celei mai mari pe care ar fi primit-o, cu titlu de restituire, dacă pulpele de pasăre, exportate după luna decembrie 1987, ar fi fost clasificate în conformitate cu hotărârea menționată.

10. Productschap a respins aceste cereri și, pronunțându-se cu privire la reclamația care i-a fost adresată, a menținut decizia anterioară de respingere, prin Decizia din 21 iulie 1997. Prin urmare, Kühne & Heitz a formulat o acțiune împotriva acestei decizii, care face obiectul acțiunii principale.

Hotărârea de trimitere și întrebarea preliminară

11. În hotărârea sa de trimitere, College van Beroep voor het bedrijfsleven a respins a doua cerere cu care a fost sesizată de Kühne & Heitz, referitoare la plata unei sume corespunzătoare celei mai mari valori la care societatea în cauză consideră că are dreptul în ceea ce privește exporturile pe care le-a efectuat după luna decembrie 1987.

12. În ceea ce privește prima cerere înaintată de Kühne & Heitz privind plata unor restituiri a căror rambursare a fost solicitată în mod eronat de aceasta din urmă, College van Beroep voor het bedrijfsleven precizează că, în principiu, în dreptul olandez, un organ administrativ are întotdeauna puterea de a reveni asupra unei decizii definitive. Existența unui astfel de puteri ar putea, în anumite circumstanțe, să implice obligația de a anula o astfel de decizie.

13. College van Beroep voor het bedrijfsleven consideră că Productschap nu a ținut seama de aceste considerente atunci când a afirmat că Kühne & Heitz putea introduce doar o acțiune în revizuirea Hotărârii din 22 noiembrie 1991 în fața acestei instanțe. Prin urmare, Productschap s-a întemeiat pe o interpretare eronată a dreptului.

14. Cu toate acestea, instanța amintită consideră că, deși, în principiu, este posibilă anularea Deciziei din 21 iulie 1997 pentru acest motiv, o astfel de anulare ar fi utilă doar în cazul în care ar fi sigur faptul că Productschap nu are doar puterea de a reveni asupra deciziei sale anterioare, ci are și obligația de a reexamina dacă a existat, pentru fiecare din mărfurile exportate, un drept de restituire și, în cazul unui răspuns afirmativ, să stabilească valoarea respectivei restituiri.

15. În ceea ce privește o astfel de obligație de reexaminare, College van Beroep voor het bedrijfsleven observă că trebuie să se pornească de la principiul potrivit căruia jurisprudența ulterioară unei decizii administrative definitive nu poate, în sine, să afecteze caracterul definitiv al acesteia. Acesta este și cazul hotărârilor pronunțate de Curte cu titlu preliminar, astfel încât dreptul ar fi trebuit să fie aplicat conform interpretării date de Curte, de la data intrării în vigoare a normei interpretate, cu excepția cazului în care Curtea a decis în mod expres altfel. Instanța de trimitere afirmă că argumentul prin care se dorește stabilirea unei norme conform căreia deciziile rămase definitive trebuie să fie modificate pentru a deveni conforme cu o jurisprudență ulterioară – în prezenta cauză, jurisprudența comunitară – ar crea o situație de haos administrativ, ar aduce o atingere gravă certitudinii juridice și, prin urmare, nu poate fi acceptat.

16. Cu toate acestea, College van Beroep voor het bedrijfsleven subliniază că dreptul olandez permite, în anumite circumstanțe, ca jurisprudența ulterioară să poată avea efecte în cauzele

pentru care căile de atac au fost epuizate. Acesta face referire la jurisprudența Hoge Raad der Nederlanden (Țările de Jos) privind efectele în cauzele penale ale hotărârilor pronunțate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Astfel, Hoge Raad der Nederlanden a considerat, într-o hotărâre din 1 februarie 1991, (Nederlandse Jurisprudentie NJ 1991, p. 413), că descoperirea ulterioară a unei încălcări a unui drept fundamental, consacrat la articolul 6 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, reprezintă un factor hotărâtor care ar putea împiedica punerea în aplicare a unei decizii pronunțate în materie penală, care nu poate face obiectul unei acțiuni.

17. College van Beroep voor het bedrijfsleven ridică întrebarea cu privire la aspectul dacă ar trebui să nu se țină seama de caracterul definitiv al unei decizii administrative într-un caz precum cel în privința căruia a fost sesizat, în care, în primul rând, Kühne & Heitz a epuizat căile de atac de care dispunea, în al doilea rând, interpretarea de către aceasta a dreptului comunitar s-a dovedit a fi contrară unei hotărâri pronunțate ulterior de Curte și, în al treilea rând, persoana interesată s-a adresat organului administrativ imediat după ce a luat cunoștință de această hotărâre a Curții.

18. Această întrebare este justificată, în special, în lumina articolului 234 CE, conform căruia o instanță ale cărei decizii nu pot face obiectul unei căi de atac are obligația de a sesiza Curtea cu titlu preliminar. În 1991, College van Beroep voor het bedrijfsleven a considerat în mod eronat că era scutit de această obligație, dat fiind faptul că, în conformitate cu Hotărârea din 6 octombrie 1982, Cilfit și alții (283/81, Rec., p. 3415), acesta a considerat că interpretarea subpozițiilor tarifare în cauză nu lăsa loc niciunui dubiu. În consecință, instanța de trimitere ridică întrebarea cu privire la aspectul dacă punerea în aplicare efectivă și deplină a dreptului comunitar impune ca, într-o cauză precum cea cu privire la care a fost sesizată, norma privind caracterul definitiv al unei decizii administrative trebuie să fie mai flexibilă.

19. În lumina acestor considerente, College van Beroep voor het bedrijfsleven a hotărât să suspende judecata și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Dreptul comunitar, în special principiul loialității comunitare de la articolul 10 CE, impune unui organism administrativ, în circumstanțele relatate în prezenta hotărâre, să revină asupra unei decizii devenite definitive pentru a garanta dreptului comunitar, care trebuie să fie interpretat în lumina unei hotărâri preliminare ulterioare, efectul său deplin?

Cu privire la întrebarea preliminară

20. Astfel cum a declarat deja Curtea, tuturor autorităților din statele membre le revine sarcina de a asigura respectarea normelor de drept comunitar în cadrul competențelor acestora (a se vedea Hotărârea din 12 iunie 1990, Germania/Comisia, C-8/88, Rec., p. I-2321, punctul 13).

21. Interpretarea pe care Curtea, în exercitarea competenței care îi este conferită la articolul 234 CE, o dă unei norme de drept comunitar clarifică și precizează, dacă este necesar, semnificația și sfera de aplicare a acestei norme, astfel cum trebuie sau ar fi trebuit să fie înțeleasă și aplicată încă din momentul intrării sale în vigoare (a se vedea, între altele, Hotărârea din 27 martie 1980, Denkavit italiana, 61/79, Rec., p. 1205, punctul 16, și Hotărârea din 10 februarie 2000, Deutsche Telekom, C-50/96, Rec., p. I-743, punctul 43).

22. Rezultă că o normă de drept comunitar astfel interpretată trebuie să fie aplicată de către un organ administrativ, în cadrul competențelor sale, chiar și raporturilor juridice create și constituite înainte de pronunțarea hotărârii Curții cu privire la cererea de interpretare.

23. Acțiunea principală ridică întrebarea cu privire la aspectul dacă această obligație trebuie să fie respectată fără a ține seama de caracterul definitiv al unei decizii administrative, dobândit înainte de a fi solicitată revizuirea acesteia, pentru a ține cont de o hotărâre preliminară a Curții, pronunțată cu privire la o cerere de interpretare.

24. Trebuie amintit faptul că certitudinea juridică figurează printre principiile generale recunoscute de dreptul comunitar. Caracterul definitiv al unei decizii administrative, dobândit la expirarea termenelor rezonabile de introducere a căilor de atac sau prin epuizarea căilor de atac respective, contribuie la această certitudine și rezultă că dreptul comunitar nu impune ca un organ administrativ să fie, în principiu, obligat să revină asupra unei decizii administrative care a dobândit un astfel de caracter definitiv.

25. Instanța de trimitere a precizat totuși că, în dreptul olandez, cu condiția de a nu leza interesele terților, un organ administrativ are întotdeauna puterea de a reveni asupra unei decizii administrative definitive și că, în anumite condiții, existența unei astfel de puteri poate implica obligația de a anula o astfel de decizie, chiar dacă dreptul olandez nu impune ca organul competent să revină sistematic asupra unor decizii administrative definitive pentru a se conforma unei jurisprudențe ulterioare acesteia. Întrebarea acestei instanțe urmărește să afle dacă, în circumstanțe precum cele din acțiunea principală, obligația de a reveni asupra unei decizii administrative definitive decurge din dreptul comunitar.

26. Astfel cum reiese din dosar, circumstanțele din acțiunea principală sunt următoarele. În primul rând, dreptul național recunoaște organului administrativ posibilitatea de a reveni asupra deciziei care face obiectul acțiunii principale și care a devenit definitivă. În al doilea rând, aceasta nu a dobândit un caracter definitiv decât ca urmare a unei hotărâri a unei instanțe naționale ale cărei decizii nu pot face obiectul unei căi de atac. În al treilea rând, această hotărâre era întemeiată pe o interpretare a dreptului comunitar care, în lumina unei hotărâri ulterioare a Curții, era eronată și fusese adoptată fără ca aceasta să fi fost sesizată cu titlu preliminar în condițiile prevăzute la articolul 234 alineatul (3) CE. În al patrulea rând, partea interesată s-a adresat organului administrativ imediat după ce a luat la cunoștință această hotărâre a Curții.

27. În astfel de circumstanțe, organul administrativ în cauză este obligat, în temeiul principiului cooperării care decurge din articolul 10 CE, să reexamineze decizia în cauză pentru a ține cont de interpretarea dispoziției relevante de drept comunitar, adoptată între timp de Curte. Organul administrativ va trebui să stabilească, în funcție de rezultatele acestei reexaminări, în ce măsură este obligat să revină asupra deciziei în cauză, fără a leza interesele terților.

28. Având în vedere considerentele precedente, este necesar să se răspundă la întrebarea adresată că principiul cooperării care decurge din articolul 10 CE impune ca un organ administrativ, sesizat cu o cerere în acest sens, să reexamineze o decizie administrativă definitivă pentru a ține cont de interpretarea dispoziției relevante adoptate între timp de Curte în cazul în care

- acesta dispune, potrivit dreptului național, de puterea de a reveni asupra deciziei respective;
- decizia în cauză a devenit definitivă, ca urmare a unei hotărâri a unei instanțe naționale care se pronunță în ultimă instanță;

– hotărârea respectivă este, în lumina unei jurisprudențe a Curții ulterioare acesteia, întemeiată pe o interpretare eronată a dreptului comunitar, adoptată fără să fi fost sesizată Curtea cu titlu preliminar în condițiile prevăzute la articolul 234 alineatul (3) CE, și

– partea interesată s-a adresat organului administrativ imediat după ce a luat la cunoștință despre jurisprudența respectivă.

Cu privire la cheltuielile de judecată

29. Cheltuielile efectuate de guvernele olandez și francez, precum și de Comisie și de Autoritatea de supraveghere a AELS, care au prezentat observații Curții, nu pot face obiectul unei rambursări. Întrucât procedura are, în raport cu părțile în acțiunea principală, un caracter incidental invocat în fața instanței de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată.

Pentru aceste motive,

CURTEA,

pronunțându-se cu privire la întrebările care i-au fost adresate de College van Beroep voor het Bedrijfsleven, prin Hotărârea din 1 noiembrie 2000, hotărăște:

Principiul cooperării care decurge din articolul 10 CE impune ca un organ administrativ, sesizat cu o cerere în acest sens, să reexamineze o decizie administrativă definitivă pentru a ține cont de interpretarea dispoziției relevante adoptate între timp de Curte în cazul în care

– acesta dispune, potrivit dreptului național, de puterea de a reveni asupra deciziei respective;

– decizia în cauză a devenit definitivă, ca urmare a unei hotărâri a unei instanțe naționale care se pronunță în ultimă instanță;

– hotărârea respectivă este, în lumina unei jurisprudențe a Curții ulterioare acesteia, întemeiată pe o interpretare eronată a dreptului comunitar, adoptată fără să fi fost sesizată Curtea cu titlu preliminar în condițiile prevăzute la articolul 234 alineatul (3) CE, și

– partea interesată s-a adresat organului administrativ imediat după ce a luat la cunoștință despre jurisprudența respectivă.

Skouris	Jann	Timmermans
Gulmann	Cunha Rodrigues	La Pergola
Puissochet	Schintgen	Macken
Colneric		von Bahr

Pronunțată astfel în ședință publică la Luxemburg, la 13 ianuarie 2004.

Grefier
R. Grass

Președinte
V. Skouris

